

educational and journalistic activity of Elena. Among other things, the focus is on its activities in Kyiv. Elena has collaborated on various issues of criminal law with such publications as the "Journal of the Ministry of Justice", "Journal of Criminal Law and Procedure". In the period from 1909 to 1916, she actively published her works in the largest circulation provincial newspaper of the Russian Empire of his time, "Kievskaya Mysl'» On the pages of the periodicals, Elena highlights the most pressing and acute issues of social life. In Kyiv, she organizes a patronage for prisoners, participates in the League for the Protection of Childhood and drafts its statute. She initiated the creation of a juvenile court in 1914 in Kyiv. She actively works at the Kyiv Women's Public Assembly, lectures at the People's House.

Key words: E. Halperin-Ginsburg, women lawyers, attorneys-at-law, Judicial Reform of 1864, jurisprudence, lawyer.

DOI: 10.33663/0869-2491-2020-31-160-169

УДК 321 (091); 340.1 (091); 340.12(073)

Л. В. ХУДОЯР,

кандидат юридичних наук*

ORCID: 0000-0003-2386-1869

ПРИНЦИП РІВНОСТІ В ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ ТРЬОХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІВ ХХ ст.

Висвітлюється та порівнюється зміст концепцій принципу рівності в програмних документах Комуністичного інтернаціоналу (1919–1943), Соціалістичного інтернаціоналу (Робітничий соціалістичний інтернаціонал, створений 1923 р., припинив діяльність під час Другої світової війни, а 1953 р. відтворений як Соціалістичний інтернаціонал і діє до цього часу) та Ліберального інтернаціоналу (створений 1947 р. і діє до цього часу).

Ключові слова: принцип рівності, Комуністичний інтернаціонал, Соціалістичний інтернаціонал, Ліберальний інтернаціонал, свобода, рівність, рівноправність, формальна рівність, фактична рівність, рівність результатів, рівність можливостей, егалітаризм.

Худояр Л. В. Принцип равенства в программных документах трех Интернационалов XX в.

Освещается и сравнивается содержание концепций принципа равенства в программных документах Коммунистического интернационала (1919–1943), Социалистического интернационала (Рабочий социалистический интернационал, создан в 1923 г., прекратил деятельность во время Второй мировой войны, в 1953 г. он был воссоздан как Социалистический интернационал и действует по настоящее время) и Либерального интернационала (создан в 1947 г. и действует до сих пор).

Ключевые слова: принцип равенства, Коммунистический интернационал, Социалистический интернационал, Либеральный интернационал, свобода, равенство, равноправие, формальное равенство, фактическое равенство, равенство результатов, равенство возможностей, эгалитаризм.

Khudoiar Lesia. The principle of equality in the programming documents of the three Internationals of the twentieth century

This article covers and compares the contents of the concepts of the principle of equality in the programming documents of the Communist International (1919–1943), the Socialist

***Khudoiar Lesia**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

International (Workers' Socialist International, created in 1923, ceased to exist during World War II, and since 1953, it was created as a Socialist International) and the Liberal International (established in 1947 and still in operation).

Key words: *equality principle, Communist International, Socialist International, Liberal International, freedom, equality, formal equality, factual equality, equality of results, equality of opportunity, egalitarianism.*

Актуальність теми. Важливими чинниками, що вплинули на трансформацію змісту концепції рівності в конституційних актах ХХ ст. були: *розвиток парламентаризму та формування багатопартійної системи* в більшості європейських держав. У зв'язку з цим, починаючи з початку ХХ ст., концепція рівності в європейській конституційній традиції еволюціонувала також відповідно до програмних положень найбільш впливових політичних партій та їх об'єднань. Тому актуальним є дослідження особливостей концепцій принципу рівності, викладених у програмних документах таких впливових інституцій громадянського суспільства ХХ ст., як Інтернаціонали (Комуністичний, Соціалістичний та Ліберальний) – міжнародні об'єднання політичних партій і громадських рухів.

Огляд літератури. Зазначена актуальна проблематика до цього часу залишалася поза увагою дослідників.

Постановка проблеми дослідження. Оскільки, принцип рівності розглядається як фундаментальний принцип в сучасному розумінні прав людини, важливим є висвітлення принципу рівності, відображеного в положеннях програмних документів Інтернаціоналів, як політико-правового принципу ідеології, організації і діяльності громадських рухів, що об'єднували значну частину різних прошарків європейського соціуму ХХ ст.

Мета і завдання дослідження. Досліджуються та порівнюються зміст і особливості концепцій принципу рівності в програмних документах Комуністичного, Соціалістичного та Ліберального інтернаціоналів з метою визначення впливу ідеології та морально-правових цінностей конкретної політичної спільноти на еволюцію змісту принципу рівності в європейській політико-правовій думці.

Виклад основного матеріалу. Перша половина ХХ ст. ознаменувалася значним поширенням комуністичної і різних напрямів соціалістичної та ліберальної ідеологій в європейській конституційно-правовій і суспільній думці. Причиною цього явища стало різке майнове розшарування, яке виникло внаслідок двох світових воєн, розвитку монополістичного капіталізму, концентрації влади і національного багатства в руках олігархічної буржуазії, розпаду впливових європейських монархій та утворення низки нових держав, що призвело до соціалістичних революцій і встановлення тоталітарних та авторитарних фашистських і комуністичних режимів у ряді країн Європи. Реальна і формальна рівність, задекларовані в конституційних актах кінця ХІХ – початку ХХ ст. у більшості європейських країн, виявилися фікцією. Все це спонукало до об'єднання політичних партій, які репрезентували основні політичні ідеології ХХ ст. й визначали напрям суспільно-політичного розвитку як окремих країн, так і їх об'єднань (союзів).

Установчий конгрес Комуністичного інтернаціоналу (Комінтерну, ІІІ Інтернаціоналу) відбувся 2–6 березня 1919 р. у Москві, на якому були присутні делегати від 35 партій та груп з 30 країн світу. Через повоєнну розруху, економічну

кризу, різке зuboжіння значної кількості населення європейських країн, яке в цій ситуації звинувачувало багатіїв, аристократію та монархів, ситуація у світі після 1-го конгресу Комуністичного інтернаціоналу виявилася сприятливою для розвитку комуністичного руху. Утім, у період Другої світової війни, в реаліях антигітлерівської коаліції, Й. Сталін змушений був піти назустріч своїм новим союзникам, щоб одержати від них необхідну допомогу. Тому в травні 1943 р. Президія виконкому Комуністичного інтернаціоналу оголосила про його розпуск.

Фактично метою Комуністичного інтернаціоналу було створення нового світового порядку, заснованого на принципах інтернаціоналізму, диктатури пролетаріату, ліквідації приватної власності на основі зрівняльної справедливості тобто *рівності всіх членів суспільства* незалежно від їх особливостей.

У Маніфесті Комуністичного інтернаціоналу до пролетарів усього світу¹ від 6 березня 1919 р. проголошувалося: завдання міжнародної комуністичної партії полягає в тому, щоб повалити буржуазний світопорядок і спорудити на його місці будівлю соціалістичного ладу. У документі стверджувалося, що подолати наслідки Першої світової війни та економічну кризу можливо лише заходами пролетарської диктатури, побудованої за принципом інтернаціоналізму, через громадянську війну, що не озирається на минуле, не зважає ні на спадкові привілеї, ні на права власності, виходить з потреб порятунку голодуючих мас, мобілізує з цією метою всі засоби і сили, запроваджує загально трудову повинність, встановлює режим трудової дисципліни, щоб таким шляхом протягом декількох років не тільки залікувати зяючі рани, завдані війною, а й підняти людство на нову, ще небувалу висоту. Також одним з основних завдань проголошувалося звільнення колоній разом зі звільненням робітничого класу метрополій та встановлення пролетарської диктатури для рабів Африки і Азії.

Статут Комуністичного інтернаціоналу був ухвалений 4 серпня 1920 р.² У ньому проголошувалося, що звільнення робітничого класу означає боротьбу не за класові привілеї і монополії, а за рівні права і обов'язки і за знищення будь-якого класового панування; що економічне визволення робітничого класу є засобом звільнення від рабства монополістів засобів праці, звільнення від знедоленості, розумової приниженості і політичної залежності; визволення робітничого класу має бути завойоване самим робітничим класом; що боротьба є великою (пріоритетною) метою, якій будь-який політичний рух має бути підпорядкований як засіб.

Також проголошувався принцип рівності людей усіх рас: «Комуністичний інтернаціонал ставить собі завданням звільнення трудівників усього світу. В рядах Комуністичного інтернаціоналу по-братерськи об'єднуються люди білої, жовтої, чорної шкіри, трудівники всієї землі». Цим фактично стимулювалася боротьба проти колоніальної системи.

У Програмі Комуністичного інтернаціоналу³, прийнятій на 45-му засіданні VI конгресу Комуністичного інтернаціоналу 1 вересня 1928 р., проголошувалося, що імперіалізм, пов'язуючи увесь світ ланцюгами фінансового капіталу, кров'ю, залізом і голодом, змушуючи пролетарів усіх країн, народів і рас ставати під його ярмо, гранично загострюючи визискування, гніт і поневолення пролетаріату і висуваючи перед ним безпосереднє завдання завоювання влади, створює необхідність найтіснішого згуртування робітників у єдину інтернаціональну армію пролетарів усіх країн незалежно від державних кордонів, національних,

культурних, мовних або расових відмінностей, статі чи професії.

З одного боку, в цих положеннях програми чітко сформульовано ідею рівності чоловіка і жінки, а також рівності усіх борців за соціалістичний спосіб життя незалежно від національних, культурних, мовних або расових відмінностей, статі чи професії. З іншого боку, ця концепція рівності стосувалася лише класу пролетаріату, який бореться за «світову пролетарську диктатуру і світовий комунізм». Тобто авторами програми обстоювався класовий підхід до розуміння принципу рівності, дія якого не мала поширюватися на інші класи і прошарки суспільства, окрім пролетаріату.

Відповідно, автори Програми піддали жорсткій критиці буржуазну демократію, з її *формальною рівністю* громадян перед законом, що, на їхню думку, спирається на кричущу класову нерівність у матеріально-економічній сфері. Зокрема, у Програмі наголошувалося, що, залишаючи в повній недоторканності, захищаючи і зміцнюючи монополію класу капіталістів і великих земельних власників на вирішальні засоби виробництва, буржуазна демократія перетворює тим самим для експлуатованих класів, і насамперед для пролетаріату, *формальну рівність перед законом* й демократичні права і свободи, які на практиці піддаються систематичному обмеженню, на *юридичну фікцію*, а отже, на засіб обману і поневолення мас.

Зокрема, проголошувалося, що у сфері загальнополітичних прав Радянська держава, *позбавляючи цих прав* ворогів народу і експлуаторів, вперше до кінця знищує нерівність громадян, засновану в експлуаторських системах на відмінності статі, релігії, національності; вона встановлює в цій галузі таку рівність, якої не існує в жодній буржуазній країні; водночас диктатура пролетаріату неухильно створює матеріальний базис, який уможливує реалізувати цю рівність, тобто здійснює такі заходи, що розкріпачують жінку, сприяють індустріалізації колишніх колоній і становленню повної рівноправності всіх рас, народів та націй тощо.

Фактична ж рівність людей, на думку авторів Програми, зможе настати лише за умов встановлення комуністичного ладу. Оскільки, лише комуністичний лад знищить поділ суспільства на класи одночасно зі знищенням усіх видів і форм експлуатації людини людиною. Приватна власність на засоби виробництва буде знищена, що знищить експлуатацію людини людиною. Праця перестане бути роботою на класового ворога та бути тільки засобом до життя і перетвориться на найпершу життєву потребу; зникне бідність, зникне економічна нерівність між людьми, злидні поневолених класів; зникне ієрархія людей при розподілі праці, а з нею і протиріччя між розумовою і фізичною працею; зникнуть нарешті всі сліди соціальної нерівності статей; зникнуть органи класового панування, передусім держава та всі й усілякі норми примусу. Освіта і культура стануть загальним надбанням, і колишні класові ідеології поступляться місцем науковому матеріалістичному світогляду, що унеможливить будь-яке панування людей над людьми і відкриє широке поле для суспільного відбору і гармонійного розвитку всіх людських здібностей. Ліквідується також відмінність між селом і містом, розумовою і фізичною працею як залишки нерівності. На вищій стадії комунізму реалізується гасло – «від кожного за здібностями – кожному за його потребами».

Власне концепція правової рівності, задекларована в документах Комінтерну, має характер *рівності результатів* – концепції, зміст якої полягає в тому, що суспільство і держава мають гарантувати рівність людей шляхом перерозподілу багатства і статусів з метою досягнення економічної та соціальної рівності. Рів-

ність у цій концепції є найпершою і найбільшою цінністю порівняно зі свободою та справедливістю. Цей вид рівності – отримав назву егалітаризму і можливий лише за умови обмеження вільної конкуренції, що лежить в основі рівності можливостей⁴. Ця егалітарна концепція рівності, попри її велику зовнішню привабливість, виявилася цілком утопічною, навіть для сучасного рівня розвитку людського суспільства.

Формулюванню соціал-демократичної концепції рівності в європейській конституційній традиції ХХ ст. сприяло створення 1923 р. **Робітничого соціалістичного інтернаціоналу** (РСІ), який припинив існування під час Другої світової війни. У 1953 р. він був відтворений як **Соціалістичний інтернаціонал**.

У Декларації Соціалістичного інтернаціоналу «Цілі і завдання демократичного соціалізму»⁵, прийнятій на його першому конгресі у Франкфурті-на-Майні 30 червня – 3 липня 1951 р., також зазначалось, що соціалізм має на меті знищення експлуатації людини людиною (ст. 2); визволення більшості людей від залежності від меншості, яка володіє або контролює засоби виробництва, через передавання економічної влади в руки всього народу, а також створення суспільства, в якому вільні люди працюють разом як рівні (ст. 3).

Також у Декларації було піддано гострій критиці діяльність комуністичних партій, які, на думку соціал-демократів, замість реалізації принципу рівності у вільному суспільстві, вкоренили через встановлення тоталітарних і авторитарних режимів несвободу і нерівність у країнах, де вони здобули владу. Зокрема, у ст. 8–10 зазначалось: «Комуністи брешуть, відносячи себе до соціалістичної традиції. Насправді ж вони спотворюють цю традицію до невпізнання. ... Вони створили жорстку догматичну систему, яка несумісна з критичним характером марксизму. В той час як соціалісти домагаються свободи і справедливості через знищення експлуатації, комуністи прагнуть загострити класові суперечності в цілях встановлення диктатури окремо взятої партії. Міжнародний комуністичний рух став інструментом імперіалістів. Скрізь, де комуністи отримали владу, вони знищили свободу і шанс домогтися свободи. Комунізм ґрунтується на військовій бюрократії і поліцейському терорі. Через створення кричущих контрастів багатства і привілеїв він створив нове класове суспільство. У його економічній організації важливу роль відіграє примусова праця». Також наголошувалося, що соціалісти виступають проти тоталітаризму в будь-яких формах тому, що він ображає людську гідність.

Концепція правової рівності, закріплена в Декларації, базувалася на *принципі формальної рівності, тобто рівноправності*. Наголошувалося, що вона може реалізуватися лише за умови побудови демократичного суспільного ладу, який має забезпечувати право кожної людини: жити приватним життям і захищати його від довільного втручання держави; реалізувати політичні *свободи*, такі, як свобода думки, самовираження, освіти, організації і релігії; здійснювати вільні вибори, побудовані на принципах загального *рівного* таємного волевиявлення; реалізувати провідну роль більшості з повагою до прав меншин. Також проголошувалися: *рівність усіх громадян перед законом незалежно від місця їх народження, статі, мови, поглядів і кольору шкіри*; право культурної автономії для груп людей на підставі їх мови; незалежність судової системи, в якій кожна людина має право на відкритий судовий розгляд перед неупередженим судом за допомогою належної правової процедури.

Як бачимо, традиційно для соціалістичної ідеології збережено *домінування свободи над рівністю*. Також у Декларації наголошувалося, що соціалісти праг-

нуть ліквідувати будь-яку правову, політичну та економічну дискримінацію між статями, між соціальними групами, між містом і селом, між уродженцями різних місцевостей і представниками різних рас. Соціалізм прагне запропонувати людям усе для підвищення їхнього культурного рівня і стимулювати творчі прагнення людського духу. Скарби науки і мистецтва мають бути доступними для всіх людей.

У Декларації принципів Соцінтерну, прийнятій у Стокгольмі 1989 р., основними принципами соціал-демократи проголосили свободу, справедливість, рівність і солідарність. Зокрема, наголошувалося, що соціал-демократи надають рівного значення цим фундаментальним принципам і розуміють їх взаємозалежність. На відміну від цієї точки зору ліберали і консерватори надають перевагу свободі особистості на шкоду справедливості і солідарності, водночас, як комуністи стверджують, що досягли рівності і солідарності, але за рахунок свободи.

У Декларації, зокрема, стверджувалося, що комунізм втратив свою привабливість для багатьох робітничих рухів і інтелігенції, які симпатизували йому після Жовтневої революції і в період боротьби проти фашизму. Злочини сталінізму, масові репресії і порушення прав людини, також як і маса нерозв'язаних економічних проблем підірвали довіру до ідеї комунізму як альтернативи демократичному соціалізму або моделі майбутнього. Соціалістичний інтернаціонал підтримує всі зусилля, спрямовані на перетворення комуністичних суспільств за допомогою лібералізації і демократизації. Ця підтримка поширюється також і на розвиток децентралізованих ринкових механізмів, на боротьбу проти бюрократизації та корупції і передусім реалізацію ідеї, що права людини і політична відкритість – важливі елементи динамічного і прогресивного суспільства.

Зміст концепції принципу рівності соціал-демократів розкривають такі положення декларації, як справедливість, рівність і свобода. *Свобода* – результат як індивідуальних, так і спільних зусиль, якщо людство перемаже в своїй тривалій боротьбі за право стати творцем власної історії і зможе гарантувати, що жодна людина, клас, стать, релігія або раса не стане експлуататором іншого. *Справедливість і Рівність*. Справедливість означає припинення будь-якої дискримінації особи, а також рівність прав і можливостей для всіх. *Справедливість* вимагає компенсувати будь-які фізичні, розумові і соціальні нерівності, а також забезпечити незалежність від власників засобів виробництва або власників політичної влади. *Рівність* – це вияв рівної цінності всіх людей і необхідна умова вільного розвитку людської особистості. Економічна, соціальна і культурна рівність є визначальними як для реалізації різноманітних індивідуальних здібностей, так і для соціального прогресу. *Свобода і рівність* не суперечать одна одній. Рівність – невід'ємна умова розвитку індивідуальних особливостей особистості. Рівність і особиста свобода нероздільні. Також у розділі про права людини наголошувалося, що ідея демократії заснована на принципах свободи і рівності. Тому рівні права для чоловіків і жінок – не тільки в теорії, а й на практиці – на роботі, в сім'ї і в усіх сферах соціального життя є складовою соціалістичної концепції суспільства. Соціал-демократи прагнуть забезпечити рівні права для всіх рас, етнічних груп, націй і конфесій.

Зокрема, проблемі нерівності між чоловіками і жінками присвячено окремий розділ Декларації «Роль чоловіків і жінок у сучасному суспільстві». У розділі «Солідарність Півночі і Півдня» йдеться про ліквідацію нерівності між країнами Півночі і Півдня й наголошується, що нерівність і диктатура є ворогами не лише прав людини, а й справжнього розвитку людства.

Утім, попри таке твердження, судячи із розміщення принципу рівності в системі принципів лише на третьому місці після свободи і справедливості, рівність усе ж має дещо другорядне значення порівняно з двома першими принципами. Зокрема, як зазначалося в Декларації, демократичні соціалісти основними цінностями вважали демократію і права людини, свободу, справедливість і солідарність. Також стверджувалося, що поняття свободи, соціальної справедливості, солідарності і толерантності є основними в процесі освіти. Про рівність у цих контекстах не згадувалося.

Комуністична і соціалістична парадигми рівності виступали альтернативою ліберальної концепції рівності й ґрунтувалися на ідеях спільної праці і справедливого розподілу. Утім, вони мають суттєві розбіжності: різне розуміння справедливого розподілу виробленого спільною працею продукту (соціалізм – за результатами праці, комунізм – за потребами), а також місця і ролі держави і права в житті індивіда та суспільства; комуністи виступали за ліквідацію приватної власності, спільність майна і зрівнялівку, а соціалісти, навпаки, розуміли стимулююче значення власності в трудових відносинах і прагнули керувати, регулювати і контролювати власність або за допомогою держави, або асоціаціями виробників; соціалісти в проєктах майбутнього суспільства уникали докладної регламентації різних сторін життя, властивої комуністичним теоріям.

У квітні 1947 р. в Оксфорді було створено *Ліберальний інтернаціонал* – всесвітнє об'єднання ліберальних партій, що ознаменувало відродження ліберальної традиції в політичному житті багатьох країн світу. Тоді ж представниками 19 політичних партій було прийнято Оксфордський Маніфест, який містив основні політичні принципи Ліберального інтернаціоналу.

У Маніфесті декларувалася концепція *рівності можливостей*, згідно з якою кожному індивіду мали гарантуватися однакові шанси досягти успіхів у житті, й акцентувалася увага переважно на принципі свободи відповідно до класичних засад лібералізму. Зокрема, проголошувалися такі ліберальні принципи: незалежність думки; повага до людської особистості і сім'ї як основи суспільства; визнання держави інструментом громади; який не має брати на себе владу, яка суперечить основним правам громадян та умовам, необхідним для відповідального та творчого життя, а саме: особиста свобода, гарантована незалежністю здійснення законності та правосуддя; свобода віросповідання та свобода совісті; свобода слова та преси; свобода асоціюватися або не асоціюватися; вільний вибір занять; можливість повноцінного та різноманітного навчання, відповідно до здібностей та незалежно від народження чи засобів; право на приватну власність та право на започаткування окремого підприємства; вільний вибір споживачів та можливість скористатися повною мірою продуктивністю ґрунту та промисловості людини; захищеність від небезпеки хвороби, безробіття, інвалідності та старості; рівність прав між чоловіками та жінками. Ці права та умови можна забезпечити лише справжньою демократією. Справжня демократія невіддільна від політичної свободи і ґрунтується на усвідомленій, вільній та освіченій згоді більшості, вираженій шляхом вільного та таємного голосування, з належною повагою до свобод та думок меншості. У Маніфесті також наголошувалося на єдності прав і обов'язків усіх громадян. Якщо вільні установи мають ефективно працювати, то кожний громадянин мусить мати почуття моральної відповідальності перед своїми близькими та брати активну участь у справах громади⁶.

Сьогодні найбільша всесвітня організація лібералів позиціонує концепцію *рівності можливостей*. Основними програмними документами є Ліберальний маніфест 2018 р., прийнятий на з'їзді в Андоррі в 2017 р., маніфест «Ліберальна програма для XXI століття», прийнятий у 1997 р., і політичні декларації, прийняті в 1946, 1947, 1967, 1981, 1987, 1990 рр.

Зокрема, у «Ліберальній програмі для XXI століття»⁷ підтверджувалася прихильність принципам лібералізму, викладеним у Міжнародному ліберальному маніфесті у квітні 1997 р. й зазначалося, що свобода, відповідальність, терпимість (толерантність), соціальна справедливість і *рівність можливостей* – ось головні цінності лібералізму, і саме на їх основі має будуватися відкрите суспільство. Ці принципи вимагають: рівної ваги товариств громадян; демократичного врядування; вільних ринків і міжнародної співпраці; реалізації умов індивідуальної свободи – верховенства закону, рівного доступу до інформації, рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, терпимості до своєрідності, соціалізації особистості, поваги до прав людини й до прав національних та етнічних меншин, можливості для працевлаштування та заохочення приватного підприємництва. Права людини неподільні й універсальні і не залежать від тощо, громадянином якої держави є людина, або від належності її до тієї чи іншої етнічної або соціальної групи, статі, релігії, а також політичної партії.

Висновки. Отже, визначальним у формуванні концепцій принципу рівності Комуністичного, Соціалістичного та Ліберального інтернаціоналів ХХ ст. є співвідношення рівності та свободи. Зокрема, межі свободи, а відповідно й зміст концепції рівності багато в чому визначала ієрархія морально-правових цінностей конкретної політичної спільноти у певний проміжок часу. Важливо також наголосити, що генезис концепцій принципу рівності в програмних документах трьох впливових міжнародних політичних організацій ХХ ст. був зумовлений складним і суперечливим процесом становлення європейської демократії. Триумфу соціал-демократичної та ліберальної концепції *рівності можливостей* та закріпленню її в конституціях більшості європейських країн у другій половині ХХ ст. сприяли глибоке розчарування широкого загалу європейської спільноти тоталітарними та авторитарними формами правління та соціально-економічний прогрес держав з демократичними формами правління. Важливо також наголосити, що процес трансформації принципу рівності в політико-правовій думці європейських країн та України далеко не завершився наприкінці ХХ ст. і триває й у сьогоденні, що зумовлено досягненнями науково-технічного процесу, проблемами міграції населення, зміною клімату, перенаселенням деяких регіонів планети тощо. Тому важливо враховувати досвід минулого з метою неповторення помилок суспільно-правового аспекту розвитку людства у майбутньому.

1. Манифесты Коммунистического Интернационала к пролетариям всего мира. *Коммунистический Интернационал*. 1919. № 1. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress022.htm> (дата звернення : 15.01.2020). 2. Коммунистический Интернационал. 1920. № 13. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress022.htm> (дата звернення : 15.01.2020). 3. Программа и устав Коммунистического Интернационала. Ленпартиздат, 1933. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress068.htm> (дата звернення : 15.01.2020). 4. Джайда К., Берри Д. М., Голдман Д., Хула К. В. Трудным путем демократии: Процесс государственного управления в США : пер. с англ. Москва : Российская политическая

энциклопедия (РОССПЭН), 2006. С. 46. 5. Декларация Социалистического Интернационала, принятая на его первом конгрессе во Франкфурте-на-Майне 30 июня – 3 июля 1951 года. URL : <http://sd-inform.org/nasha-ideologija/programnye-dokumenty-i-deklaraci/deklaraci-i-manifesty/frankfurtskaja-deklaracija-socinterna-1951-g.html> (дата звернения : 15.01.2020). 6. Оксфордский Манифест 1947 г. URL : https://ru.qwe.wiki/wiki/Oxford_Manifesto (дата звернения : 15.01.2020). 7. Либеральный манифест, принятый 48-м съезде Либерального Интернационала в Оксфорде (Великобритания), 27–30 ноября 1997 г. URL : <https://www.yabloko.ru/1997/11/27> (дата звернения : 15.01.2020).

References

1. Manifesty i Kommunisticheskogo Internatsionala k proletariyam vsego mira. *Kommunisticheskiy Internatsional*. 1919. № 1. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress022.htm> (data zvernennya: 15.01.2020). 2. Kommunisticheskiy Internatsional. 1920. № 13. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress022.htm> (data zvernennya : 15.01.2020). 3. Programma i ustav Kommunisticheskogo Internatsionala. Lenpartizdat, 1933. URL : <http://www.agitclub.ru/front/com/congress068.htm> (data zvernennya: 15.01.2020). 4. *Dzhadda K., Berri D. M., Goldman D., Hula K. V.* Trudnyim putem demokratii: Protess gosudarstvennogo upravleniya v SSHA : per. s angl. Moskva : Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya (ROSSPEN), 2006. S. 46. 5. Deklaratsiya Sotsialisticheskogo Internatsionala, priyataya na ego pervom kongresse vo Frankfurte-na-Mayne 30 iyunya – 3 iyulya 1951 g. URL : <http://sd-inform.org/nasha-ideologija/programnye-dokumenty-i-deklaraci/deklaraci-i-manifesty/frankfurtskaja-deklaracija-socinterna-1951-g.html> (data zvernennya : 15.01.2020). 6. Oksfordskiy Manifest 1947 g. URL : https://ru.qwe.wiki/wiki/Oxford_Manifesto (data zvernennya : 15.01.2020). 7. Liberalnyiy manifest, priyatyy 48-m s'ezde Liberalnogo Internatsionala v Oksforde (Velikobritaniya), 27–30 noyabrya 1997 g. URL : <https://www.yabloko.ru/1997/11/27> (data zvernennya: 15.01.2020).

Khudoiar Lesia. The principle of equality in the programming documents of the three internationals of the twentieth century

Introduction. *The features of the concepts of equality enshrined in the provisions of the programming documents of the Internationals in the perspective of the genesis of the concept of human rights are highlighted.*

The aim of the article. *The content and peculiarities of conceptions of the principle of equality in the programming documents of the Communist, Socialist and Liberal Internationals are investigated and compared in order to determine the influence of the hierarchy of moral and legal values of a particular political community on the evolution of the concept and content of the principle of equality in European society in a certain period of time.*

Results. *The program of the Communist International, adopted at the 45th meeting of the 6th Congress of the Communist International on September 1, 1928, clearly articulates the idea of equality between men and women, as well as the equality of all fighters for a socialist lifestyle, regardless of national, cultural, linguistic or racial differences, gender, or profession. On the other hand, this concept of equality applies only to the class of the proletariat, which fights for “a world-wide proletarian dictatorship and world communism.” That is, the authors of the program advocated a class approach to understanding the principle of equality, whose effect was not to extend to other classes and strata of society except the proletariat.*

The concept of legal equality declared in the Comintern documents has the character of equality of results - a concept whose meaning is that society and the state must guarantee equality of people through the redistribution of wealth and status in order to achieve economic and social equality. Equality in this concept is the first and greatest value compared to freedom and justice. This kind of equality is called egalitarianism and is possible only if free competition, which underlies equality of opportunity, is restricted.

The Socialist Declaration of Principles adopted in Stockholm in 1989 proclaimed freedom, justice, equality and solidarity as the basic principles of the Social Democrats. In

particular, it was emphasized that the Social Democrats attach equal importance to these fundamental principles and understand their interdependence. Contrary to this view, liberals and conservatives favor individual liberty at the expense of justice and solidarity, while the Communists claim to have achieved equality and solidarity, but at the expense of freedom.

The Manifesto of the Liberal International declared the concept of equality of opportunity, according to which each individual should be guaranteed equal chances to succeed in life, and focused primarily on the principle of freedom in accordance with the classical principles of liberalism. In particular, the following liberal principles were proclaimed: independence of thought; respect for the human personality and the family as the foundation of society; the state is only a tool of the community; it must not assume a power which is contrary to the fundamental rights of citizens and to the conditions necessary for a responsible and creative life, namely: personal freedom, guaranteed by the independence of the administration of law and justice; freedom of religion and freedom of conscience; freedom of speech and the press; freedom to associate or not to associate; free choice of classes; the possibility of full and varied training, according to ability and regardless of birth or means; the right to private property and the right to start a separate enterprise; free choice of consumers and the opportunity to take full advantage of the productivity of the soil and the human industry; protection against disease, unemployment, disability and old age; equality between men and women. These rights and conditions can only be guaranteed by true democracy.

Conclusions. Defining in the conception of the equality principle of the Communist, Socialist and Liberal Internationals of the twentieth century there is a balance between equality and freedom. In particular, the limits of freedom and, accordingly, the content of the concept of equality are largely determined by the hierarchy of moral and legal values of a particular political community over a period of time. It is also important to emphasize that the genesis of the concepts of the principle of equality in the programming documents of three influential international political organizations of the twentieth century was conditioned by a complex and contradictory process of becoming European democracy. The triumph of the social-democratic and liberal concept of equality and its consolidation in the constitutions of most European countries in the second half of the twentieth century contributed to the deep disappointment of the general public of the European community with the totalitarian and authoritarian forms of government and the socio-economic progress of states with democratic forms of government.

Key words: equality principle, Communist International, Socialist International, Liberal International, freedom, equality, formal equality, factual equality, equality of results, equality of opportunity, egalitarianism.

DOI: 10.33663/0869-2491-2020-31-169-179

УДК 340.5:340.15:347.2/3

О. О. МАЛИШЕВ,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0000-0002-5796-7808

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В ЮРИДИЧНОМУ СВІТІ РЕЧЕЙ

У статті робиться спроба дослідити історико-юридичне і філософське підґрунтя понять «культурна спадщина» та «культурні цінності» через їх зв'язок з мовою та традиціями континентального речового права, що є своєрідним описом всієї

* **Malyshev Oleksandr**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)